

Analiza międzynarodowych czasopism geograficznych ze szczególnym uwzględnieniem geografii społeczno-ekonomicznej

*Analysis of international geographical journals with particular emphasis
on socio-economic geography*

JERZY BAŃSKI, MARIOLA FERENC

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyckiego PAN,
00-818 Warszawa, ul. Twarda 51/55; jbanski@twarda.pan.pl, mferenc@twarda.pan.pl

Zarys treści. Artykuł zawiera przegląd międzynarodowych czasopism geograficznych – głównie o tematyce społeczno-ekonomicznej – pod kątem struktury tematycznej publikowanych artykułów oraz afiliacji ich autorów. Ocenie poddano także miejsce czasopism geograficznych wśród międzynarodowych czasopism naukowych. Szczegółowe analizy dotyczą sześciu tytułów, które mają najwyższe wartości *impact factor* na tzw. liście filadelfijskiej wśród czasopism o tematyce geografii społeczno-ekonomicznej. Międzynarodowe czasopisma geograficzne są zdominowane przez geografię anglo-amerykańską. Duża liczba autorów artykułów oraz członków rad redakcyjnych czasopism reprezentuje placówki amerykańskie i brytyjskie. Regionalna tematyka artykułów w czasopismach geograficznych dotyczy przede wszystkim Stanów Zjednoczonych, Europy i Azji.

Słowa kluczowe: czasopisma geograficzne, geografia społeczno-ekonomiczna, lista filadelfijska, artykuły naukowe.

Wstęp

Czasopisma naukowe są podstawowym miejscem wymiany myśli i dyskusji w świecie nauki. Szczególną rolę pełnią czasopisma międzynarodowe podejmujące najbardziej aktualne tematy badawcze, często o wymiarze światowym. Również w geografii istnieje grupa czołowych czasopism naukowych (np. *Progress in Human Geography*, *Applied Geography*, *Global Environmental Change* itp.), które stanowią forum międzynarodowej dyskusji geograficznej i odzwierciedlają współczesne kierunki badawcze w tej dyscyplinie.

W ostatnich kilkunastu latach obserwować można w Polsce wzrost zainteresowania międzynarodowym rynkiem wydawniczym oraz rosnącą presję na publikowanie w czasopismach zagranicznych. Publikowanie artykułów w czołowych czasopismach międzynarodowych stało się podstawą indywidualnego awansu naukowego i stanowią jeden z podstawowych elementów oceny parametrycznej instytutów naukowych. Międzynarodowy rynek czasopism naukowych, rankingi czasopism oraz bazy cytowań i ich wykorzystanie do oceny instytucji naukowych coraz częściej są tematem analiz (np. Drabek, 2001; Frączek, 2004; Klincewicz, 2007; Osiewalska, 2008). Jeśli chodzi o czasopisma geograficzne, takich badań jest niewiele; podejmowali je: A. Bajerski (2008, 2010), P. Śleszyński (2009) i G. Racki (2003), z tym, że uwaga dwóch ostatnich autorów koncentrowała się przede wszystkim na czasopismach polskich.

Celem niniejszego artykułu jest przegląd międzynarodowych czasopism geograficznych głównie z zakresu geografii człowieka (*human geography* – w dalszej części tekstu będziemy stosować termin: 'geografia społeczno-ekonomiczna') pod kątem struktury tematycznej publikowanych artykułów oraz afiliacji ich autorów. Oceniamy też miejsce czasopism geograficznych wśród międzynarodowych czasopism naukowych. Analizie poddaliśmy kilka tytułów, które mają najwyższe wartości *impact factor* na tzw. liście filadelfijskiej wśród czasopism z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej.

R. Ferguson (2003) proponuje wyróżnić cztery typy czasopism, w których publikują geografowie: (1) czasopisma ogólnogeograficzne obejmujące tematyką wszystkie specjalności geografii, (2) czasopisma o jednej specjalności lub zespole pokrewnych specjalności geograficznych, (3) czasopisma interdyscyplinarne z udziałem tematyki geograficznej, (4) czasopisma ogólnonaukowe (najbardziej prestiżowe w świecie nauki). Nasze badania koncentrują się na czasopismach z pierwszej i drugiej grupy. Należy przy tym dodać, że korzystamy wyłącznie z Social Sciences Citation Index (SSCI), gdzie zgromadzone są głównie tytuły z geografii społeczno-ekonomicznej i w niewielkim stopniu również z geografii ogólnej (tab. 1). Pomijamy natomiast czasopisma z geografii fizycznej.

Czasopisma geograficzne na liście ISI

Jednym ze źródeł informacji o międzynarodowych czasopismach geograficznych jest tzw. lista filadelfijska, gromadzona i przetwarzana od 1981 r. przez Institute for Scientific Information¹ (ISI), będący częścią Thomson Reuters Corporation². W 2010 r. ISI gromadził w ponad 20 różnych bazach danych

¹ ISI jest już nazwą historyczną; obecnie nazwa bazy brzmi Intellectual Property and Science (IP&S). Jednakże w dalszej części artykułu posługujemy się nadal nazwą ISI.

² Szczegółowe informacje na temat działalności Instytutu są dostępne pod adresem internetowym <http://science.thomsonreuters.com/>, natomiast strona źródłowa czasopism ma adres <http://science.thomsonreuters.com/mjl/>.

16 717 tytułów czasopism. W przypadku niektórych dyscyplin naukowych publikacje gromadzone są w kilku bazach. Dotyczy to m.in. geografii, której czasopisma znajdują się w: Current Contents / Physical, Chemical & Earth Sciences, Current Contents / Social & Behavioral Sciences, Science Citation Index Expanded, Social Sciences Citation Index, Zoological Record. Pełne zestawienie czasopism geograficznych znajduje się w Web of Knowledge w bazie JCR (geografia fizyczna w Science Citation Index, społeczno-ekonomiczna w Social Sciences Citation Index).

W sumie na liście filadelfijskiej w 2010 r. były 104 czasopisma dotyczące geografii: 42 fizycznej i 67 społeczno-ekonomicznej³. Liczba tytułów geograficznych stanowi 0,62% ogólnej liczby czasopism zgromadzonych przez ISI. Porównania z innymi dyscyplinami badawczymi lokują geografę w grupie nauk o stosunkowo niskiej liczbie prestiżowych czasopism (przyjmujemy, że publikacje gromadzone przez ISI należą do prestiżowych). Największą liczbę tytułów (ponad 1000) mają: chemia, fizyka, biologia, medycyna i nauki im pokrewne (np. biochemia, biofizyka itp.). Więcej tytułów niż geografia mają też na tej liście: ekonomia (312), historia (271), filozofia (167) oraz socjologia (138)⁴; natomiast porównywalne pod tym względem są: archeologia (80), antropologia (82) i ekologia (80).

Wśród tytułów geograficznych przeważają czasopisma z geografii społeczno-ekonomicznej. Można z tego wysnuć błędny naszym zdaniem wniosek, że geografowie fizycyści są mniej aktywni na międzynarodowym forum publikacyjnym. Prawdopodobnie jest odwrotnie. Jak zauważa N. Thrift (2002) na przykładzie brytyjskiej geografii, wielu geografów fizycznych (głównie tych specjalizujących się w badaniach glaciologicznych, geomorfologicznych i studiach czwartorzędowych) publikuje w czasopismach niegeograficznych, często wyżej notowanych niż tytuły geograficzne. Z badań autora wynika, że młodzi brytyjscy geografowie fizycyści starają się publikować (jako członkowie zespołów autorskich), w prestiżowych czasopismach naukowych (np. Nature, Science), zaś geografowie społeczni publikują przede wszystkim w czasopismach geograficznych. Do podobnego wniosku dochodzi R. Johnston (2003) zauważając, że artykuły geografów fizycznych kierowane są przede wszystkim do czasopism o charakterze interdyscyplinarnym. Skoro więc wybierają oni szersze spektrum czasopism, potrzeba wydawania czasopism z geografii fizycznej jest nieco mniejsza niż w przypadku geografii społeczno-ekonomicznej. Dlatego wśród czasopism geograficznych przeważają tytuły z bazy Social Sciences Citation Index (SSCI).

Wśród czasopism geograficznych w SSCI niepodzielnie dominują tytuły publikowane przez wydawnictwa brytyjskie (33 tytuły) i amerykańskie (13 tytułów). Należy jednakże uwzględnić to, że niektóre z nich są *de facto* czasopi-

³ Pięć czasopism znalazło się w obu bazach.

⁴ Liczby uwzględniają wyłącznie czasopisma zgromadzone w Social Sciences Citation Index i Arts & Humanities Citation Index.

Tabela 1. Czasopisma geograficzne według ISI Web of Knowledge,
Social Science Edition, 2010

Geographical journals according to ISI Web of Knowledge, Social Science Edition, 2010

Tytuł czasopisma / Title	Kraj wydawania/ język czasopisma <i>Country of publishing/language</i>	Impact Factor, 2010	Impact Factor, 2005– 2010	Liczba cytowań <i>Number of cita- tion 2010</i>
Annals of the Association of American Geographers	Stany Zjedn./A <i>USA/En</i>	1,889	2,986	3204
Annals of Regional Science	Stany Zjedn./A <i>USA/En</i>	1,010	0,984	608
Antipode	Wielka Brytania/A <i>UK/En</i>	1,284	2,113	1313
Applied Geography	Wielka Brytania/A <i>UK/En</i>	1,904	2,320	634
Area	Wielka Brytania/A <i>UK/En</i>	1,548	2,010	1046
Asia Pacific Viewpoint	Australia/A <i>Australia/En</i>	0,500	b.d.	186
Australian Geographer	Wielka Brytania/A <i>UK/En</i>	0,845	1,248	558
Boletín de la Asociación Geógrafos Españoles	Hiszpania/H <i>Spain/Sp</i>	0,109	0,153	54
The Canadian Geographer-Geographe Canadien	Stany Zjedn./A <i>USA/En</i>	0,426	0,679	441
Cartographic Journal	Wielka Brytania/A <i>UK/En</i>	0,607	0,644	210
Children Geographies	Wielka Brytania/A <i>UK/En</i>	1,833	b.d.	419
Computers Environment and Urban Systems	Wielka Brytania/A <i>UK/En</i>	1,183	b.d.	367
Cultural Geographies	Wielka Brytania/A <i>UK/En</i>	1,476	1,831	312
Economic Geography	Stany Zjedn./A <i>USA/En</i>	3,028	3,195	1255
Environment and Planning A	Wielka Brytania/A <i>UK/En</i>	2,070	2,420	3986
Environment and Planning D-Society and Space	Wielka Brytania/A <i>UK/En</i>	2,073	2,750	1634
ERDE	Niemcy/A <i>Germany/En</i>	0,154	b.d.	81

Tytuł czasopisma / Title	Kraj wydawania/ język czasopisma Country of publi- shing/language	Impact Factor, 2010	Impact Factor, 2005– 2010	Liczba cytowań Number of cita- tion 2010
Erdkunde	Niemcy/A Germany/En	0,452	b.d.	205
European Planning Studies	Wielka Brytania/A UK/En	0,645	1,184	894
Eurasian Geography and Economics	Rosja/A Russia/En	1,472	1,199	339
Gender Place and Culture	Wielka Brytania/A UK/En	1,030	1,125	499
Geodetski Vestnik	Słowenia/S Slovenia/SI	0,216	b.d.	45
Geoforum	Wielka Brytania/W UK/M	1,878	2,012	1907
Geographical Analysis	Stany Zjedn./A USA/En	1,500	2,474	1146
Geografiska Annaler Series B-Human Geography	Wielka Brytania/A UK/En	1,191	1,603	549
Geographical Journal	Stany Zjedn./A USA/En	1,783	2,062	922
Geographical Research	Australia/A Australia/En	0,871	b.d.	212
Geographical Review	Stany Zjedn./A USA/En	0,611	0,648	1082
Geografisk Tidsskrift – Danish Journal of Geography	Dania/A Denmark/En	0,700	b.d.	141
Geographische Zeitschrift	Niemcy/W Germany/M	0,231	0,209	71
Geografie	Czechy/C Czech Rep./Cz	0,787	b.d.	105
Geography	Wielka Brytania/A UK/En	0,619	0,518	196
Geopolitics	Stany Zjedn./A USA/En	1,069	b.d.	305
Global Environmental Change – Human and Policy Dimension	Wielka Brytania/A UK/En	4,918	7,840	2722
Global Networks – A Journal of Transnational Affairs	Wielka Brytania/A UK/En	1,038	2,017	519
International Journal of Geographical Information Science	Wielka Brytania/A UK/En	1,489	2,162	1931

Tytuł czasopisma / Title	Kraj wydawania/ język czasopisma Country of publi- shing/language	Impact Factor, 2010	Impact Factor, 2005– 2010	Liczba cytowań Number of cita- tion 2010
International Journal of Urban and Regional Research	Wielka Brytania/W UK/M	1,400	2,014	1580
Journal of Economic Geography	Wielka Brytania/A UK/En	3,662	4,487	1181
Journal of Geography	Stany Zjedn./A USA/En	0,566	0,630	323
Journal of Geography in Higher Education	Wielka Brytania/A UK/En	0,754	1,161	367
Journal of Geographical Systems	Niemcy/A Germany/En	1,289		344
Journal of Historical Geography	Stany Zjedn./W USA/M	0,983	0,892	363
Journal of Maps	Wielka Brytania/A UK/En	0,623	0,686	117
Journal of Transport Geography	Wielka Brytania/A UK/En	1,706	b.d.	756
Landscape Research	Wielka Brytania/A UK/En	0,833	b.d.	299
Landscape and Urban Planning	Holandia/A The Netherland/En	2,004	2,789	3860
Mitteilungen der Osterreichischen Geographischen Gesellschaft	Austria/W Austria/M	b.d.	b.d.	b.d.
Mobilities	Wielka Brytania/A UK/En	1,238	b.d.	192
New Zealand Geographer	N. Zelandia/A New Zealand/En	0,667	b.d.	151
Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian Journal of Geography	Norwegia/A Norway/En	0,528	b.d.	282
Papers in Regional Science	Wielka Brytania/A UK/En	1,236	1,638	801
Political Geography	Wielka Brytania/A UK/En	1,774	2,725	1297
Population Space and Place	Wielka Brytania/A UK/En	1,429	1,500	267
Professional Geographer	Stany Zjedn./A USA/En	1,516	1,988	1084
Progress in Human Geography	Wielka Brytania/A UK/En	3,793	4,290	2260

Tytuł czasopisma / Title	Kraj wydawania/ język czasopisma* Country of publi- shing/language	Impact Factor, 2010	Impact Factor, 2005– 2010	Liczba cytowań Number of cita- tion 2010
Regional Studies	Wielka Brytania/A UK/En	1,259	2,212	2338
South African Geographical Journal	RPA/A South Africa/En	0,217	b.d.	94
Scottish Geographical Journal	Wielka Brytania/A UK/En	0,459	0.631	239
Scripta Nova	Hiszpania/H Spain/Sp	b.d.	b.d.	b.d.
Singapore Journal of Tropical Geography	Australia/A Australia/En	0,809	1,037	259
Social and Cultural Geography	Stany Zjedn./A USA/En	2,036	1,788	679
Sud-Ouest Européen	Francja/F France/Fr	0,000	b.d.	8
Transactions of the Institute of British Geographers	Wielka Brytania/A UK/En	2,672	4,287	1824
Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie	Holandia/W The Netherland/M	0,802	0,970	510
Urban Geography	Stany Zjedn./A USA/En	1,187	1,328	637
Urban Policy and Research	Wielka Brytania/A UK/En	0,500	b.d.	266
Zeitschrift fur Wirtschaftsgeographie	Niemcy/N Germany/Ge	0,241	b.d.	54

A – angielski, H – hiszpański, S – słoweński, C – czeski, N – niemiecki, F – francuski, W – wielojęzyczny (co najmniej dwa języki);

En – English, Sp – Spanish, Sl – Slovenian, Cz – Czech, Ge – German, Fr – French, M – multilingual;

b.d. – brak danych / lack of data.

Opracowanie własne na podstawie ISI. / Own research based on the ISI data.

smami redagowanymi w innych krajach. Na przykład Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie jest wydawnictwem holenderskim, a The Canadian Geographer – kanadyjskim. Wśród pozostałych tytułów znajdują się pojedyncze wydawane w: Niemczech, Czechach, Holandii, Norwegii, Danii, Hiszpanii, Rosji, Australii, Nowej Zelandii, RPA i Słowenii.

Z miejscem publikacji czasopism związany jest ich język; zdecydowana większość międzynarodowych tytułów geograficznych wydawana jest w języku angielskim, można wręcz mówić o dominacji tego języka. Według danych ISI tylko 5 czasopism wydawanych jest w innym języku, a kolejne 6 w kilku językach (w tym 5 również w j. angielskim)⁵.

Stosowany przez ISI wskaźnik znaczenia i siły oddziaływania czasopism naukowych, czyli *impact factor* zasadza się na liczbie cytowań artykułów w stosunku do ogólnej liczby artykułów publikowanych w tych czasopismach. W odniesieniu do czasopism z geografii społeczno-ekonomicznej *impact factor* w 2010 r. wahał się od 0 (Sud-Ouest Européen) do 4,918 (Global Environmental Change). Należy uwzględnić jednak fakt, że niektóre czasopisma zostały niedawno wprowadzone na listę filadelfijską, zatem ich popularność jest jeszcze niewielka. Inne zaś, np. *Economic Geography*, *Progress in Human Geography* lub *Political Geography* są wydawane od wielu lat i zdążyły ugruntować swoją pozycję w środowisku naukowym geografów.

W 2010 r. wśród czasopism geograficznych na Social Sciences Citation Index, trzy tytuły znalazły się w pierwszej setce czasopism o najwyższym *impact factor* (Global Environmental Change – 40 miejsce, *Progress in Human Geography* – 78, *Journal of Economic Geography* – 92), a 16 wśród pierwszych 500 czasopism naukowych. Wynik ten wskazuje na rosnącą rolę czasopism geograficznych na liście filadelfijskiej; około dziesięć lat temu w pierwszej setce było jedno czasopismo geograficzne, a w pierwszej pięćsetce – 12 (Thrift, 2002).

Większość prestiżowych czasopism wydawana jest w Wielkiej Brytanii lub Stanach Zjednoczonych (tab. 2). Wśród nich wysoką ocenę otrzymały dwa tytuły ogólnogeograficzne wydawane przez narodowe stowarzyszenie akademickie (*Transactions of the Institute of British Geographers* i *Annals of the Association of American Geographers*). Baza ISI zawiera też inne czasopisma wydawane przez stowarzyszenia naukowe lub akademickie z Europy Środkowo-Wschodniej (*Geografie* wydawane przez Czeskie Towarzystwo Geograficzne lub *Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft* organ Austriackiego Towarzystwa Geograficznego)⁶.

⁵ Przedstawione dane mogą być niepełne. Opieramy się na materiałach Thompson Reuters. W przypadku niektórych czasopism pojawiają się zeszyty zawierające również artykuły w innych językach niż zestawione w tabeli 1.

⁶ Warto podjąć działania mające na celu wprowadzenie do niej również Czasopisma Geograficznego wydawanego przez Polskie Towarzystwo Geograficzne od 1923 r. Władze PTG i Redakcja Czasopisma zadeklarowały gotowość w tym zakresie. Potencjalnym czasopismem do umieszczenia w bazie ISI jest również *Geographia Polonica*, znana na rynku międzynarodowym.

Tabela 2. Ranking dziesięciu czasopism z geografii społeczno-ekonomicznej i ogólnej na liście filadelfijskiej (baza Social Sciences Citation Index) mających najwyższe wartości *impact factor* (podane w nawiasach)

Ranking of the ten journals of human geography with the highest impact factor (show in parentheses) on the ISI's Master Journal List (Social Sciences Citation Index database)

Nr No	2010	2005–2009	2002–2006
1	Global Environmental Change (4,92)	Global Environmental Change (7,35)	Progress of Human Geography (5,77)
2	Progress in Human Geography (3,79)	Progress in Human Geography (6,89)	Journal of Economic Geography (5,30)
3	Journal of Economic Geography (3,66)	Transactions of the Institute of British Geographers (6,88)	Economic Geography (4,97)
4	Economic Geography (3,03)	Journal of Economic Geography (5,99)	Transactions of the Institute of British Geographers (4,81)
5	Transactions of the Institute of British Geographers (2,67)	Annals of the Association of American Geographers (5,02)	Global Environmental Change (4,42)
6	Environment and Planning D - Society and Space (2,07)	Political Geography (4,39)	Annals of the Association of American Geographers (4,16)
7	Environment and Planning A (2,07)	Economic Geography (4,10)	Post-Soviet Geography/Econ, (4,08)
8	Social and Cultural Geography (2,04)	Environment and Planning D - Society & Space (3,89)	Antipode (3,07)
9	Landscape and Urban Planning (2,00)	Environment and Planning A (3,65)	Environmental and Planning A (3,06)
10	Applied Geography (1,90)	Landscape and Urban Planning (3,63)	Political Geography (2,88)

Opracowanie własne na podstawie ISI (Journal Citation Report).

Own elaboration based on the data of ISI.

Struktura tematyczna artykułów w międzynarodowych czasopismach geograficznych

Czołowe czasopisma geograficzne mają wysoką rangę w środowisku naukowym, publikowane na ich łamach wyniki badań są zaś upowszechniane i szeroko wykorzystywane. Autorzy najbardziej cenionych artykułów zyskują uznanie w środowisku, a ich opracowania są powszechnie cytowane. Można przyjąć założenie, że artykuły publikowane w prestiżowych czasopismach odzwierciedlają współczesne problemy i kierunki badawcze dyscypliny. Odnosi się to zarówno do poszczególnych specjalności geograficznych, jak i do geografii ogółem.

Na łamach takich czasopism pojawiają się dyskusje i polemiki mające bezpośredni wpływ na kształtowanie nowych poglądów i metod badań. Dlatego interesującym zagadnieniem wydaje się być struktura tematyczna publikowanych tekstów. J. Foster i inni (2007), badając liczbę cytowań w kilkunastu najważniejszych czasopismach z zakresu geografii ekonomicznej stwierdzili, że w latach 2000–2006 największą popularnością cieszyły się artykuły dotyczące klastrów, konsumpcji, dystrybucji, efektu skali, globalizacji, ubóstwa, handlu, zagadnień środowiskowych oraz rozwoju⁷.

Na potrzeby tego opracowania przeanalizowaliśmy 2355 artykułów naukowych w sześciu wysoko ocenianych międzynarodowych czasopismach geograficznych (Journal of Economic Geography – 263 artykuły, Global Environmental Change – 371, Progress in Human Geography – 241, Transactions of the Institute of British Geographers – 313, Annals of the Association of American Geographers – 427, Geoforum – 740), które publikowane były na ich łamach w okresie 2000–2010⁸. Pięć z nich (z wyjątkiem Geoforum) należy do pierwszej dziesiątki czasopism geograficznych według *impact factor* ISI w kilkuletnich przekrojach czasowych ostatniego dziesięciolecia. O wyborze Geoforum zdecydował dyskusyjny charakter artykułów, stosunkowo wysoki *impact factor* (1,878 w 2010 r.) oraz bardziej niż w innych czasopismach zróżnicowana struktura narodowa autorów wedle ich afiliacji instytucjonalnej.

Zakres tematyczny

Tematyka Journal of Economic Geography i Progress in Human Geography dotyczy tylko szeroko rozumianej geografii społeczno-ekonomicznej⁹. Na podobnej tematyce koncentrują się autorzy artykułów w Transactions of the Institute of British Geographers, z tym, że niewielka część tekstów dotyczy też geografii fizycznej i ogólnej. Z kolei Annals of the Association of American Geographers, Global Environmental Change i Geoforum można scharakteryzować jako czasopisma ogólnogeograficzne, bo podejmują tematykę obydwu podstawowych specjalności geograficznych. W Annals... oraz Geoforum więcej miejsca poświęca się geografii społeczno-ekonomicznej niż fizycznej; część artykułów ma charakter kompleksowy, łącząc tematykę fizycznogeograficzną ze społeczną i ekonomiczną.

⁷ Najczęściej cytowany był artykuł z Progress in Human Geography autorstwa S.A. Marstona (2000) pt. *The social construction of scale* (liczba cytowań wg Google Scholar cites – 166 oraz ISI cites – 141). W pierwszej dziesiątce znalazły się także dwa inne artykuły pochodzące z badanych przez autorów czasopism: R. Martin i P. Sunley (2003) oraz N. Brenner (2001).

⁸ Tylko w przypadku Journal of Economic Geography analizy dotyczą okresu 2001–2010, ponieważ pierwszy numer czasopisma ukazał się w styczniu 2001 r.

⁹ Według Z. Chojnickiego (1996) geografia społeczno-ekonomiczna zajmuje się „szeroko pojętą sferą społeczną, a więc zjawiskami gospodarczymi, politycznymi, kulturowymi, ludnościowymi i osadniczymi w ujęciu przestrzennym, regionalnym i ekologicznym”.

Czasopisma analizowaliśmy według tej samej procedury; każdy artykuł został scharakteryzowany według następujących cech: tematyka, region, któremu jest poświęcony oraz narodowa afiliacja instytucjonalna autora¹⁰. Najwięcej trudności sprawiła identyfikacja tematyki poszczególnych artykułów; określaliśmy ją każdorazowo na podstawie: tytułu artykułu, abstraktu i słów kluczowych, przy tym jeden artykuł mógł dotyczyć kilku tematów. Wyróżniliśmy 7 głównych działów geografii, które zostały dodatkowo podzielone na specjalności (w sumie 25 wyróżnień):

- 1) geografia społeczno-ekonomiczna (geografia polityczna, geografia handlu i finansów, geografia społeczna, geografia turystyki, geografia przemysłu, geografia transportu i komunikacji, geografia rolnictwa, geografia ludności, geografia wsi, geografia miast, teoria i metodologia geografii społeczno-ekonomicznej, geografia społeczno-ekonomiczna ogólna oraz inne);
- 2) geografia fizyczna (geografia fizyczna ogólna, klimatologia, hydrologia, geomorfologia, geografia gleb, teoria i metodologia geografii fizycznej oraz inne);
- 3) GIS i kartografia;
- 4) ekologia i ochrona środowiska;
- 5) dydaktyka geografii;
- 6) inne niesklasyfikowane działy geografii;
- 7) geografia ogólna (zagadnienia fizycznogeograficzne i społeczno-ekonomiczne analizowane równolegle w jednym artykule, np. rozwój zrównoważony, urbanizacja, zmiany klimatu, zagrożenia naturalne¹¹).

Obszerna baza danych pozwoliła na szczegółową analizę statystyczną artykułów.

Podobne analizy tematyki artykułów wykonali badacze z Uniwersytetu w Bristolu (Jackson i inni, 2006). Objęły one 28 specjalności geograficznych (np. kartografia, geografia kultury, geografia polityczna, itp.), w 5 czasopismach (Annals of the Association of American Geographers, Economic Geography, Geographical Journal, Geographical Review, Transactions of the Institute of British Geographers) w latach 1950–1998. Jednakże podstawowym przedmiotem ich badań były trendy w zakresie stosowanych słów kluczowych; wykazali między innymi zmienność ich kategorii w czasie oraz wyraźną koncentrację w latach 1970. słów kluczowych odnoszących się do analiz ilościowych.

W czasopismach z geografii społeczno-ekonomicznej struktura tematyczna artykułów jest zróżnicowana. Można jednak wyróżnić kilka zagadnień, którym poświęca się stosunkowo więcej uwagi. Szczególnie duża grupa artykułów dotyczy tematyki społecznej i to bez względu na tytuł czasopisma; nawet w *Global Environmental Change* jest ona często podejmowana (tab. 3). Fascynacja badaniami społecznymi i niektórymi metodami zaczerpniętymi z socjologii (ankiety,

¹⁰ W przypadku analizy narodowej afiliacji instytucjonalnej autora brano pod uwagę wyłącznie artykuły opracowane przez jednego autora; pominięto teksty zespołowe.

¹¹ Przykład artykułu: G. Yohe i M. Schlesinger (2002).

wywiady pogłębione) stosowanymi w badaniach podstawowych i aplikacyjnych jest od pewnego czasu widoczna w geografii. Potwierdzeniem tego jest duża liczba artykułów o tematyce społecznej.

Równie dużo miejsca w czasopismach geograficznych zajmują artykuły poświęcone problematyce handlu, finansów i rynkowi inwestycji. Jest to wynik zainteresowania współczesnymi procesami globalnymi, w których zagadnienia przepływu towarów i transferu finansów są szczególnie istotne. Ważnym tematem badań stał się światowy kryzys finansowy i związane z nim problemy rozwoju społeczno-gospodarczego krajów wysoko rozwiniętych. Do popularnych zaliczyć też należy tematy geopolityczne oraz związane z geografiami miast, a także teorią i metodologią geografii społeczno-ekonomicznej. Są one już od dawna głównymi tematami badań geograficznych, co potwierdziły również wyniki badań A. Jacksona i innych (2006).

Mniej artykułów dotyczy geografii przemysłu (z wyjątkiem *Journal of Economic Geography*), geografii turystyki, geografii wsi, geografii transportu i komunikacji oraz geografii ludności. Są to specjalności, które mają własne czasopisma tematyczne (np. *Journal of Transport Geography*, *Cultural Geographies*, *Journal of Rural Studies*), dlatego geografowie zajmujący się tymi zagadnieniami w większości tam właśnie publikują.

Podobna jest struktura tematyczna w czasopismach ogólnogeograficznych. Wyjątek stanowi geografia rolnictwa, której dużo miejsca poświęca się na łamach *Geoforum* i *Global Environmental Change*. Jest to związane z rosnącym zainteresowaniem problemami żywnościowymi świata w okresie zmian klimatycznych i globalnych problemów ekonomicznych oraz rozwojem niekonwencjonalnej energetyki, w której rolnictwo odgrywa istotną rolę.

Tematyka fizycznogeograficzna w czasopismach ogólnogeograficznych jest rzadziej poruszana niż tematyka społeczno-gospodarcza. Ma to związek z wcześniej wspomnianym faktem publikowania artykułów przez geografów fizycznych w czasopismach niegeograficznych. W artykułach fizycznogeograficznych w analizowanych czasopismach zdecydowanie przeważa tematyka klimatologiczna. Inne zagadnienia, przede wszystkim z zakresu hydrologii i geomorfologii, są dużo rzadziej poruszane.

Stosunkowo liczne artykuły dotyczą ekologii i ochrony środowiska; szczególnie na łamach *Geoforum* i *Global Environmental Change*. Natomiast mniejsza liczba tekstów z zakresu geograficznych systemów informacji i kartografii wynika z faktu, że specjalności te mają wiele własnych czasopism (np. *The Cartographic Journal*, *Cartography and Geographic Information System*). Niemniej jednak tematyka GIS jest często podejmowana w *Annals of the Association of American Geographers*. W geografii amerykańskiej nowoczesne metody analizy informacji geograficznej są szczególnym przedmiotem zainteresowania. Świadczyć o tym mogą coroczne kongresy geografów amerykańskich (*Association of American Geographers*), na których sesje poświęcone GIS należą do najważ-

Tabela. 3. Liczba artykułów naukowych w wybranych czasopismach geograficznych w okresie 2000–2010 wg tematu (w nawiasie podane wartości procentowe*)
 Number of articles published in chosen geographical journals in the period 2000–2010, by topic (% in parentheses*)

Tytuł czasopisma Title	Geografia społeczno-ekonomiczna Human geography													Geografia fizyczna Physical geography							GIS i kartografia / GIS and cartography	Ekologia i ochrona środowiska Ecology and environment protection	Dydaktyka geografii / Teaching geography	Inne / Other	Geografia ogólna / General geography	Suma artykułów / Number of articles ^b
	ogólna / in general	polityczna / political	handlu i finansów trade and finance	społeczna / social	turystyka / touristic	przemysłu / industrial	transportu i komunikacji transport and communication	rolnictwa / agriculture	ludności / population	miast / urban	wsi / rural	teoria i metodologia theory and methodology	inne / other	ogólna / in general	klimatologia / climatology	hydrologia / hydrology	geomorfologia / geomorphology	geografia gleb / geography of soils	teoria i metodologia theory and methodology	inne / other						
Journal of Economic Geography	25 (10)	6 (2)	74 (28)	47 (18)	4 (2)	54 (21)	9 (3)	8 (3)	16 (6)	39 (15)	6 (2)	69 (26)	36 (14)	1 (0)	1 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (1)	1 (0)	2 (1)	1 (0)	0 (0)	24 (9)	4 (2)	263
Progress in Human Geography	22 (9)	38 (16)	13 (5)	76 (32)	6 (2)	4 (2)	7 (3)	8 (3)	2 (1)	29 (12)	8 (3)	47 (20)	20 (8)	5 (2)	4 (2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (1)	14 (6)	13 (5)	16 (7)	0 (0)	22 (9)	23 (10)	241
Annals of the AAG	26 (6)	35 (8)	64 (15)	67 (16)	5 (1)	11 (3)	11 (3)	39 (9)	3 (1)	43 (10)	13 (3)	35 (8)	11 (3)	5 (1)	47 (11)	38 (9)	33 (8)	9 (2)	8 (2)	26 (6)	80 (19)	51 (12)	2 (0)	27 (6)	42 (10)	427
Transactions of the Institute of BG	28 (9)	89 (28)	29 (9)	89 (28)	7 (2)	19 (6)	9 (3)	19 (6)	4 (1)	22 (7)	14 (4)	10 (3)	32 (10)	3 (1)	7 (2)	12 (4)	14 (4)	1 (0)	0 (0)	11 (4)	10 (3)	27 (9)	2 (1)	35 (11)	22 (7)	313
Global Environmental Change	32 (9)	19 (5)	24 (6)	34 (9)	7 (2)	14 (4)	7 (2)	98 (26)	7 (2)	8 (2)	7 (2)	21 (6)	31 (8)	11 (3)	169 (46)	43 (12)	6 (2)	3 (1)	41 (11)	30 (8)	3 (1)	72 (19)	1 (0)	33 (9)	138 (37)	371
Geoforum	38 (5)	138 (19)	104 (14)	145 (20)	15 (2)	64 (9)	41 (6)	128 (17)	9 (1)	101 (14)	51 (7)	33 (4)	57 (8)	2 (0)	18 (2)	23 (3)	6 (1)	3 (0)	2 (0)	14 (2)	17 (2)	163 (22)	5 (1)	50 (7)	50 (7)	740
Suma artykułów ^a Number of articles ^a	171	325	308	458	44	166	84	300	41	242	99	215	187	27	246	116	59	16	55	96	125	330	10	191	279	2355
Odsetek artykułów Percentage of articles	7	14	13	19	2	7	4	13	2	10	4	9	8	1	10	5	3	1	2	4	5	14	0	8	12	

* wartości procentowe nie sumują się do 100%, ponieważ jeden artykuł mógł dotyczyć kilku specjalności geograficznych. / percentages do not sum to 100%, because the papers could concern more than one topic.

^a liczba analizowanych artykułów nie jest równoważna z liczbą artykułów poświęconych konkretnemu zagadnieniu. / number of analyzed articles is not equivalent to a number of articles dedicated to concrete issue.

Opracowanie własne. / Authors' own elaboration.

Tabela 4. Tematyka artykułów według narodowej afiliacji instytucjonalnej autorów artykułów indywidualnych (jeden autor) w okresie 2000–2010 (w nawiasie wartości procentowe*)
 The topic structure of articles (%) by individual author's affiliation (single-author) between 2000 and 2010.

Kraj afiliacji Country of affiliation	Geografia społeczno-ekonomiczna / Human geography												Geografia fizyczna / Physical geography							GIS i kartografia / GIS and cartography	Ekologia i ochrona środowiska Ecology and environment protection	Dydaktyka geografii / Teaching geography	Inne / Other	Geografia ogólna ^a / General geography ^a	Suma artykułów ^b / Number of articles ^b	
	ogólna / in general	polityczna / political	handlu i finansów / trade and finance	społeczna / social	turyzmu / touristic	przemysłu / industrial	transportu i komunikacji transport and communication	rolnictwa / agricultural	ludności / population	miast / urban	wsi / rural	teoria i metodologia theory and methodology	inne / other	ogólna / in general	klimatologia / climatology	hydrologia / hydrology	geomorfologia / geomorphology	geografia gleb / geography of soils	teoria i metodologia / theory and methodology							inne / other
Stany Zjedn. / USA	30 (8)	65 (17)	44 (11)	75 (19)	7 (2)	23 (6)	11 (3)	57 (15)	6 (2)	38 (10)	16 (4)	34 (9)	19 (5)	6 (2)	25 (6)	13 (3)	11 (3)	4 (1)	9 (2)	16 (4)	29 (7)	72 (19)	0 (0)	28 (7)	37 (10)	388
Wielka Brytania / UK	40 (8)	91 (19)	59 (12)	103 (21)	5 (1)	27 (6)	11 (2)	37 (8)	4 (1)	45 (9)	22 (4)	40 (8)	47 (10)	4 (1)	19 (4)	12 (2)	10 (2)	2 (0)	4 (1)	21 (4)	11 (2)	50 (10)	3 (1)	69 (14)	38 (8)	490
Kanada / Canada	5 (5)	23 (24)	11 (12)	12 (13)	1 (1)	7 (7)	4 (4)	11 (12)	1 (1)	7 (7)	2 (2)	15 (16)	9 (10)	0 (0)	4 (4)	2 (2)	0 (0)	1 (1)	2 (2)	5 (5)	4 (4)	11 (12)	0 (0)	4 (4)	4 (4)	94
Australia	3 (6)	7 (13)	7 (13)	11 (20)	2 (4)	8 (15)	5 (9)	6 (11)	0 (0)	5 (9)	2 (4)	3 (6)	3 (6)	0 (0)	5 (9)	2 (4)	2 (4)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (2)	10 (19)	0 (0)	4 (7)	5 (9)	54
Europa ^c Europe ^c	8 (7)	11 (9)	18 (15)	21 (17)	1 (1)	16 (13)	10 (8)	17 (14)	3 (2)	15 (12)	6 (5)	14 (12)	15 (12)	1 (1)	9 (7)	4 (3)	0 (0)	1 (1)	5 (4)	3 (2)	0 (0)	21 (17)	1 (1)	9 (7)	10 (8)	121
Ameryka Północna ^d North America ^d	1 (20)	0 (0)	1 (20)	2 (40)	0 (0)	1 (20)	0 (0)	2 (40)	0 (0)	0 (0)	1 (20)	0 (0)	0 (0)	1 (20)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (20)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (20)	5
Ameryka Południowa South America	1 (17)	1 (17)	1 (17)	2 (33)	1 (17)	0 (0)	0 (0)	1 (17)	0 (0)	2 (33)	0 (0)	0 (0)	2 (33)	0 (0)	1 (17)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (17)	0 (0)	0 (0)	1 (17)	6
Afryka / Africa	0 (0)	3 (17)	2 (11)	9 (50)	1 (6)	0 (0)	0 (0)	4 (22)	0 (0)	3 (17)	2 (11)	0 (0)	2 (11)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	4 (22)	0 (0)	1 (6)	0 (0)	18
Azja / Asia	1 (3)	10 (29)	6 (18)	8 (24)	3 (9)	2 (6)	0 (0)	1 (3)	1 (3)	7 (21)	0 (0)	3 (9)	3 (9)	0 (0)	0 (0)	2 (6)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (6)	0 (0)	1 (3)	2 (6)	34
Ogółem / World	89 (4)	211 (10)	149 (7)	243 (12)	21 (1)	84 (4)	41 (2)	136 (7)	15 (1)	122 (6)	51 (3)	109 (5)	100 (5)	12 (1)	63 (3)	35 (2)	23 (1)	8 (0)	20 (1)	46 (2)	45 (2)	171 (8)	4 (0)	116 (6)	98 (5)	1210

* wartości procentowe nie sumują się do 100%, ponieważ każdy artykuł mógł dotyczyć więcej niż jednego zagadnienia. / percentage values do not sum to one hundred since each article could concern more than one issue.

^a artykuły z zakresu geografii ogólnej dotyczą równocześnie tematyki geografii społeczno-ekonomicznej i fizycznej. / articles from the field of general geography are at the same time concerned with the subject matter involving socio-economic and physical geography.

^b suma artykułów napisanych przez autorów pracujących w wymienionym kraju/kontynencie. / the amount of articles written by authors who work in a given country/continent.

^c oprócz Wielkiej Brytanii. / without UK.

^d oprócz USA i Kanady. / without USA and Canada.

Opracowanie własne. / Authors' own calculations.

niejszych, a towarzyszące kongresom wystawy gromadzą dziesiątki firm świadczących różnorodne usługi związane z systemami informacji geograficznych. Rozwój GIS jest nieodzownym elementem nowoczesnych badań geograficznych i warunkiem koniecznym utrzymania geografii w światowym systemie nauki.

Tematyka ogólnogeograficzna występuje w co dziewiątym artykule (około 280 tekstów). Pomimo dualistycznej natury geografii, jej przedstawiciele poszukują wspólnych tematów badawczych, łączących problematykę fizyczno-geograficzną ze społeczno-ekonomiczną. Takie podejście integruje geografów – istnieje możliwość wymiany doświadczeń i metod działania, jakimi posługują się poszczególne specjalności (Degórski, 2004). Stwarza również nadzieję na utrzymanie jedności geografii.

Problematyka geografii społecznej była najczęstszym tematem artykułów pojedynczych autorów (12% z 1210 artykułów). Amerykanie, Brytyjczycy oraz Australijczycy najwięcej opracowań poświęcają tematyce społecznej oraz politycznej (tab. 4). Duży jest także udział prac z zakresu ekologii i ochrony środowiska, które są publikowane w czasopismach społeczno-ekonomicznych ze względu na powiązania tematyczne polityki i globalizacji lub ekonomii i ekologii. Autorzy kanadyjscy około 1/4 artykułów poświęcają zagadnieniom geografii politycznej; dużą wagę przywiązują także do teorii i metodologii.

Autorzy reprezentujący kraje afrykańskie również koncentrują uwagę na tematyce społecznej (9 na 18 artykułów), szczególnie problemach ubóstwa. Z kolei najczęstszym tematem prac autorów z afiliacją azjatycką jest geografia miast oraz geografia polityczna (odpowiednio 1/4 i 1/3 artykułów). Jest to wynikiem szybkiego rozwoju gospodarczego krajów azjatyckich, a także wciąż aktualnych w tym regionie konfliktów politycznych.

Struktura regionalna

Osobno analizowaliśmy strukturę regionalną artykułów. Na podstawie tytułu lub słów kluczowych identyfikowaliśmy kraj (lub kraje), któremu poświęcony był tekst. Najwięcej artykułów dotyczyło Stanów Zjednoczonych (13,8%) i Wielkiej Brytanii (13,4%), co ma wyraźny związek z dominującym udziałem autorów z tych krajów (piszemy o tym w następnej części opracowania). Warto zauważyć, że wymienione kraje były także częstym tematem artykułów przygotowanych przez autorów afiliujących instytucje z innych krajów. Z podobnych przesłanek wynika stosunkowo duża liczba opracowań poświęconych Kanadzie i Australii (odpowiednio 3,1% oraz 2,4% artykułów). Inne kraje będące przedmiotem zainteresowania autorów artykułów w analizowanych sześciu czasopiśmie to Chiny – 2,6%, Indie – 2,2% i Brazylia – 1,4% wszystkich opracowań. Co piąty kanadyjski i co dziesiąty europejski lub amerykański artykuł dotyczył problematyki krajów azjatyckich, głównie w zakresie rynków finansowych i handlu. Wschodzące rynki azjatyckie są obecnie ważnym tematem badań geogra-

ficznych, a zmiany w globalnej gospodarce wskazują, że zainteresowanie Azją może jeszcze wzrosnąć.

Ciekawych wniosków dostarcza badanie struktury regionalnej opracowań według afiliacji autorów, przy czym pod uwagę wzięliśmy tylko te artykuły, które miały jednego autora (tab. 5). Tematykę regionalną podzieliliśmy według kontynentów, wydzielając dodatkowo trzy kraje (Stany Zjednoczone, Wielką Brytanię i Kanadę), którym poświęcono wiele opracowań. Treść 6% artykułów dotyczyła więcej niż jednego z wydzielonych regionów. Najczęściej były to prace dotyczące

Tabela 5. Regionalna struktura tematyczna artykułów (%) w wybranych czasopismach geograficznych* według afiliacji autorów w okresie 2000–2010

Regional topic structure of articles (%) of the chosen geographical publications* by author's affiliation in the period 2000–2010

Regionalna tematyka artykułu <i>Regional topic</i>	Kraj afiliacji autora <i>Author affiliation</i>	Stany Zjednoczone / USA	Wielka Brytania / UK	Azja / Asia	Afryka / Africa	Europa / Europe	Ameryka Północna <i>North America</i>	Ameryka Południowa <i>South America</i>	Australia / Australia	Kanada / Canada	Autorzy ogółem <i>Number of authors</i>
Stany Zjednoczone / USA		28	3	0	0	2	25	17	0	5	11
Wielka Brytania / UK		1	24	3	0	2	0	0	6	5	11
Azja / Asia		11	7	54	0	11	0	0	6	18	10
Afryka / Africa		5	6	0	94	7	0	0	0	3	6
Europa ^a / Europe ^a		2	6	3	0	26	25	0	0	2	6
Ameryka Północna ^b <i>North America^b</i>		7	1	0	0	0	25	0	4	3	4
Ameryka Południowa <i>South America</i>		5	1	0	0	5	0	66	0	1	3
Australia / Australia		1	2	3	0	0	0	0	37	0	3
Kanada / Canada		1	1	5	0	0	0	0	0	17	2
Różne regiony ^c <i>Different regions^c</i>		4	6	0	0	7	0	0	5	6	6
Bez regionalnej tematyki <i>Without regional topic</i>		35	43	32	6	40	25	17	42	40	38

* Journal of Economic Geography, Progress in Human Geography, Annals of the Association of American Geographers, Transactions of the Institute of British Geographers, Global Environmental Change, Geoforum.

^a bez Wielkiej Brytanii / without UK.

^b bez Stanów Zjednoczonych i Kanady / without USA and Canada.

^c artykuły odnoszące się do kilku badanych regionów / articles on several regions.

Opracowanie własne. / Authors' own elaboration.

równocześnie Wielkiej Brytanii i wybranych krajów Europy lub innych kontynentów (3% artykułów).

Około 38% badanych tekstów miało charakter ogólny, tj. nie odnosiło się do któregoś z regionów. Najwięcej artykułów problemowych opublikowali autorzy z afiliacją australijską, kanadyjską oraz europejską (głównie Brytyjczycy). Największy udział miały opracowania dotyczące Stanów Zjednoczonych (11%) i Wielkiej Brytanii (11%), a następnie Azji (10%), Europy (6%) i Afryki (6%). Największe zróżnicowanie regionalne mają artykuły afiliowane przez autorów ze Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. Pomimo że koncentrują się oni na tematyce związanej ze swoimi krajami, duża część ich opracowań poświęcona jest innym regionom świata. Warto jednak zauważyć, że autorzy ze Stanów Zjednoczonych w znikomym stopniu interesowali się tematyką Wielkiej Brytanii (1% opublikowanych tekstów). Brytyjczycy tematyką Stanów Zjednoczonych zajęli się w 16 tekstach (3%). Największym zainteresowaniem autorów mających afiliację Stanów Zjednoczonych lub Wielkiej Brytanii cieszy się obszar Azji. Szerokie spektrum regionalne prezentują też autorzy z Kanady i Europy, z tym, że ich uwaga – poza własnym regionem – koncentruje się wyraźnie na Azji (odpowiednio 18% i 11% opracowań). Analizy doprowadziły nas również do wniosku, że niemal wszystkie (94%) artykuły afiliowane przez autorów afrykańskich dotyczą Afryki. Nieco ponad 50% tekstów opublikowanych przez autorów z Azji oraz 2/3 tekstów napisanych przez autorów z Ameryki Południowej dotyczy ich rodzimych kontynentów. Autorzy pochodzący z regionów o marginalnym udziale artykułów w analizowanych czasopismach piszą teksty głównie o swoich krajach i regionach. Są to przede wszystkim autorzy z krajów rozwijających się, którzy mają mniejsze możliwości szerszych badań. W krajach rozwiniętych na badania i rozwój przeznaczają się większe środki i dzięki temu naukowcy wychodzą ze studiami poza granice swoich krajów.

Anglo-amerykańska dominacja w międzynarodowych czasopismach geograficznych

*Are international journals of human geography really international?*¹² – takim pytaniem ponad dziesięć lat temu zatytułowali swój artykuł J. Gutierrez i P. Lopez-Nieva (2001). Zawarli w nim ocenę czołowych międzynarodowych czasopism geograficznych pod kątem struktury afiliacji autorów artykułów i składu ich komitetów redakcyjnych. Według nich większość międzynarodowych czasopism z geografii społeczno-ekonomicznej ma niski poziom umiędzynarodowienia, jeśli chodzi o narodową afiliację instytucjonalną zarówno autorów artykułów, jak i członków komitetów redakcyjnych. W obydwu przypadkach góruje niepodzielnie geografia anglo-amerykańska. Przegląd głównych wątków

¹² Czy międzynarodowe czasopisma z zakresu geografii człowieka są naprawdę międzynarodowe?

dyskusji na ten temat w ramach geografii krytycznej dał na łamach Przeglądu Geograficznego A. Bajerski (2010).

Z badań J. Gutierrez i P. Lopez-Nievy (2001) obejmujących 19 najwyższej notowanych na liście Institute for Scientific Information czasopism geograficznych wynika między innymi, że w okresie 1991–1997 około 38% wszystkich artykułów opublikowali autorzy reprezentujący instytucje amerykańskie, a około 35% – brytyjskie. Analogiczne wyniki uzyskali w swoich studiach J.R. Short i inni (2001) oraz A. Rodriguez-Pose (2006). Zdaniem C. Minki (2000) taka sytuacja wynika ze sposobu pracy rad redakcyjnych czasopism międzynarodowych oraz powoływanych recenzentów preferujących anglo-amerykański punkt widzenia. Jego zdaniem w geograficznych czasopismach dyskusję toczą głównie geografowie amerykańscy i brytyjscy, a ich debata koncentruje się w obrębie zagadnień geografii anglo-amerykańskiej. Na „anglocentryzm” i hegemonię języka angielskiego w międzynarodowych czasopismach geograficznych zwracają również uwagę C.D. Harris (2001), M. Garcia-Ramon (2003; 2004), M.B. Aalbers (2004), J. Foster i inni (2007) i A. Bajerski (2010).

M.D. Garcia-Ramon (2004) mówiąc o anglo-amerykańskiej dominacji we współczesnej geografii światowej podaje przykład presji wywieranej na młodych naukowców, aby publikowali wyniki swoich badań w języku angielskim. Podobne zjawisko obserwujemy w Polsce; jedną z podstaw oceny placówek badawczych i naukowców jest liczba publikacji i cytowań w czasopismach z listy filadelfijskiej. Jest to właściwy i optymalny kierunek weryfikacji naukowej – bez włączenia się do dyskusji w nauce światowej i osiągnięć badawczych w skali globalnej nie może być postępu naukowego. Jednakże przykładanie jednokowej miary do wszystkich dyscyplin naukowych może powodować marginalizację geografii w systemie nauk, trudno bowiem oczekiwać, aby geografia osiągała podobne sukcesy jak medycyna lub chemia. Zagadnienie to wymaga odrębnej dyskusji.

M. Aalbers (2004) zauważa, że każdy autor chcąc publikować w prestiżowym czasopiśmie musi powoływać się na prace opublikowane tam wcześniej, głównie przez geografów brytyjskich i amerykańskich. Czyniąc to zwiększa liczbę ich cytowań. Spostrzeżenie M. Aalbersa potwierdza doświadczenie jednego ze współautorów niniejszego artykułu. W tekście złożonym do jednego z brytyjskich czasopism z listy filadelfijskiej powołał się na polską publikację dotyczącą wschodnich obszarów pogranicznych Unii Europejskiej. Jeden z recenzentów (prawdopodobnie Brytyjczyk) stwierdził, że nazwisko autora publikacji jest nieznanne i zaproponował uwzględnienie sześciu innych autorów podejmujących ten temat, wśród których było pięciu z Wielkiej Brytanii. K. Simonsen (2004) ubolewa, że od autorów spoza świata anglo-amerykańskiego nie oczekuje się artykułów teoretyczno-metodycznych, lecz głównie opisowo-poznawczych z koniecznymi przykładami w postaci studium przypadku.

Jednym z podstawowych czynników sprzyjających hegemonii geografii anglo-amerykańskiej jest język angielski, który stał się globalnym językiem dyskusji w międzynarodowych czasopismach geograficznych. Dotyczy to oczywiście nie tylko geografii, ale całej światowej nauki. D. Cristal (1997) podkreśla, że niesie to ze sobą pewne problemy. Na przykład naukowcy, których macierzystym językiem nie jest angielski, dużo czasu i środków zużywają na czynności związane z tłumaczeniem, przez co mają mniej czasu na pracę twórczą niż ich koledzy, dla których angielski jest językiem macierzystym. Według niego globalny język eliminuje też motywację do nauki innych języków oraz może powodować ubożenie języków narodowych. Potwierdzeniem tego mogą być pojęcia przyjęte w polskiej geografii bez próby ich głębszego spolszczenia (gentryfikacja, klastry, itp.).

Potrzebujemy globalnego języka, chociażby z powodów praktycznych, tj. porozumienia się w wielojęzycznej grupie ludzi i braku konieczności tłumaczenia tekstów na wiele języków. Jednakże niesie to ze sobą pewne niebezpieczeństwa. Jesteśmy w większości przypadków zdani na tłumaczenie naszych tekstów przez osoby nieposiadające wykształcenia geograficznego i dysponujące innym zakresem pojęciowym, co zmusza je czasem do interpretacji naszych słów. Ponadto każdy język ma swoją specyfikę, metafory, porównania, które bardzo trudno wyrazić słowami innego języka.

Wykonane przez nas badania struktury artykułów według narodowej afiliacji instytucjonalnej autorów potwierdziły dominację anglo-amerykańską¹³ (tab. 6). Wynika z nich, że autorzy amerykańscy opublikowali w sześciu analizowanych czasopismach 31,7% artykułów, zaś brytyjscy – 40,1%. Sytuacja niewiele się zmieni kiedy wykluczmy z analizy dwa czasopisma: *Annals of the Association of American Geographers* i *Transactions of the Institute of British Geographers* – w pozostałych autorzy amerykańscy opublikowali 27,5%, a brytyjscy 38,2% artykułów. W porównaniu z ostatnią dekadą XX w. zwiększył się zatem przede wszystkim udział autorów afiliowanych w instytucjach brytyjskich, którzy obecnie publikują zdecydowanie najwięcej artykułów w czasopismach geograficznych z listy filadelfijskiej. Wśród pozostałych narodowych afiliacji wyróżnić można autorów z Kanady i Australii, którzy opublikowali w okresie 2000–2010 odpowiednio 7,6% i 3,1%. Łącznie autorzy pracujący w krajach, w których językiem urzędowym jest angielski napisali 88% tekstów, przy 12-procentowym udziale autorów z innych krajów.

Warto zauważyć, że powszechna znajomość języka angielskiego pozwala naukowcom z różnych krajów współpracować ze sobą w zespołach badawczych, Współpraca owocuje wymianą doświadczeń i wiedzy, a także kolejnymi publikacjami, również na liście filadelfijskiej. Najwięcej artykułów w analizowanych czasopismach opublikowali reprezentanci instytucji krajów, w których językiem urzędowym jest angielski. Spośród analizowanych artykułów 49% zostało napi-

¹³ Badanie to dotyczyło wyłącznie artykułów napisanych przez jednego autora (1212 artykułów).

Tabela 6. Narodowa afiliacja instytucjonalna autorów artykułów indywidualnych (jeden autor) w wybranych czasopismach listy ISI w okresie 2000–2010 (%)

Individual (single-author) articles by author's national-institutional affiliation in the selected publications in the period 2000–2010 (in %)

Narodowość autora <i>National-institutional affiliation</i>	Journal of Economic Geography	Progress in Human Geography	Annals of the AAG	Transactions of the Institute of BG	Global Environmental Change	Geoforum
Australia	1,8	3,6	1,0	1,0	6,1	4,7
Austria	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	0,2
Brazylia / <i>Brasil</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,7
Chiny / <i>China</i>	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	0,5
Dania / <i>Denmark</i>	2,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2
Finlandia / <i>Finland</i>	0,0	1,2	0,0	0,0	1,0	0,2
Francja / <i>France</i>	3,6	0,0	0,0	0,0	3,0	0,9
Hiszpania / <i>Spain</i>	2,7	1,2	0,0	0,0	0,0	0,2
Holandia / <i>The Netherland</i>	1,8	0,6	0,0	1,0	6,1	2,1
Indie / <i>India</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9
Irlandia / <i>Ireland</i>	0,0	0,6	0,5	0,5	0,0	0,5
Izrael / <i>Israel</i>	0,0	0,6	0,5	0,0	0,0	0,7
Japonia / <i>Japan</i>	0,9	0,6	0,0	0,0	1,0	0,2
Kanada / <i>Canada</i>	3,6	10,2	10,7	5,9	6,1	7,8
Niemcy / <i>Germany</i>	7,1	1,2	0,0	0,0	6,1	1,7
Nigeria	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5
Norwegia / <i>Norway</i>	1,8	0,0	0,5	0,0	4,0	1,4
Nowa Zelandia / <i>New Zealand</i>	0,9	1,2	1,0	1,0	1,0	1,7
Polska / <i>Poland</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5
RPA / <i>South Africa</i>	0,0	0,0	0,0	0,5	2,0	2,4
Singapur / <i>Singapore</i>	0,9	2,4	0,5	2,5	0,0	1,4
Szwajcaria / <i>Switzerland</i>	2,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7
Szwecja / <i>Sweden</i>	3,6	0,6	0,5	0,5	4,0	0,9
Stany Zjednoczone / <i>USA</i>	31,3	27,5	69,4	10,9	31,3	26,1
Wielka Brytania / <i>UK</i>	33,9	47,9	13,1	76,2	20,2	40,3
Inne / <i>Other</i>	0,9 ^a	0,6 ^b	1,0 ^c	0,0	5,1 ^d	1,4 ^e

^a Nikaragua / Nicaragua;^b Tajwan / Taiwan;^c Fidzi, Panama / Fiji, Panama;^d Chile, Etiopia, Meksyk, Panama, Włochy / Chile, Ethiopia, Mexico, Panama, Italy;^e Kolumbia, Malawi, Meksyk, Tajwan, Turcja, Uganda / Columbia, Malawi, Mexico, Taiwan, Turkey, Uganda.

Opracowanie własne./ Authors' own elaboration.

sanych w zespołach badawczych składających się z dwóch lub więcej naukowców; 68,6% z tych zespołów tworzyły osoby pracujące w krajach z urzędowym angielskim, natomiast 14,4% artykułów – przez osoby zatrudnione w krajach z innym językiem oficjalnym. Pozostałe 17% artykułów opracowały zespoły, w których znajdowała się co najmniej jedna osoba z kraju, z angielskim jako językiem urzędowym. W artykułach zbiorowych (1143 tekstów) przeważają przedstawiciele instytucji brytyjskich i amerykańskich. W każdym z 466 (40,7%) takich artykułów wystąpił co najmniej jeden przedstawiciel Wielkiej Brytanii, w 435 (381%) – Stanów Zjednoczonych, w 99 (8,7%) – Kanady, w 64 (5,6%) – Holandii i w 57 (5,5%) – Australii. Bardzo częste jest współwystępowanie autora brytyjskiego lub amerykańskiego z autorami z innych krajów (261 artykułów – 22,8%). Można przypuszczać, że współautor z Wielkiej Brytanii lub Stanów Zjednoczonych ułatwia przyjęcie składanego do redakcji tekstu. Swoisty „anglo-amerykański układ w geografii światowej” potwierdza skład rad redakcyjnych. Na przykład w *Journal of Economic Geography*, 37-osobową radę tworzy między innymi 14 geografów z uczelni amerykańskich i 8 – z brytyjskich (razem około 60%), a w *Global Environmental Change* radę 35-osobową – odpowiednio 12 i 9 (również 60% ogółu).

Wnioski

W strukturze międzynarodowych czasopism geograficznych z listy filadelfijskiej przeważają czasopisma o tematyce społeczno-ekonomicznej ogólnej lub branżowej. Mniejsza jest liczba czasopism fizycznogeograficznych – wynika to z faktu, że geografowie fizyczni publikują swoje prace w szerszym zbiorze czasopism, obejmującym tytuły o charakterze interdyscyplinarnym i ogólnonaukowym. Tematyka artykułów w analizowanych sześciu czasopismach geograficznych koncentruje się na aktualnych zagadnieniach; przeważają prace dotyczące zmian klimatu, handlu i finansów oraz problematyki społecznej. Można stwierdzić, że problematyka poruszana w prestiżowych czasopismach międzynarodowych odzwierciedla współczesne kierunki badawcze geografii.

Autorzy amerykańscy i australijscy dużo miejsca poświęcają, oprócz tematyki społecznej, zagadnieniom politycznym oraz problematyce ekologii i ochrony środowiska. Podobne zainteresowania prezentują autorzy afiliowani w instytucjach europejskich. Z kolei prace autorów azjatyckich koncentrują się na tematyce miejskiej i politycznej.

Regionalnie tematyka artykułów w czasopismach geograficznych dotyczy przede wszystkim Stanów Zjednoczonych, Europy i Azji. Autorzy amerykańscy i brytyjscy podejmują najbardziej zróżnicowaną regionalnie tematykę, natomiast autorzy z placówek naukowych Afryki i Azji koncentrują swoją uwagę na rodzimych regionach. Dużym zainteresowaniem cieszy się tematyka azjatycka, co jest związane z rosnącą rolą gospodarczą Chin i Indii.

Międzynarodowe czasopisma geograficzne są zdominowane przez geografię anglo-amerykańską. Duża liczba autorów artykułów oraz członków rad redakcyjnych czasopism reprezentuje placówki amerykańskie i brytyjskie. Budzi to czasem frustrację przedstawicieli innych krajów. Nic nie wskazuje jednak na to, aby na rynku czasopism geograficznych „anglocentryzm” miał słabnąć. Porównanie struktury artykułów według afiliacji autorów w latach 1990. i 2000. świadczy nawet o stabilnym udziale tekstów brytyjskich i amerykańskich w ostatniej dekadzie. Być może rozwiązaniem dla tej raczej niekorzystnej tendencji jest rozwój międzynarodowych czasopism internetowych, które są bardziej otwarte na autorów z różnych krajów.

Piśmiennictwo

- Aalbers M., 2004, *Creative destruction through the Anglo-American hegemony: a non-Anglo-American view on publications, referees and language*, *Area*, 36, 3, s. 319–322.
- Bajerski A., 2008, *Ranking ośrodków geografii społeczno-ekonomicznej w Polsce na podstawie cytowań w bazach Web of Science*, *Przegląd Geograficzny*, 80, 4, s. 579–589.
- , 2010, *Anglo-amerykańska dominacja w geografii: główne wątki dyskusji prowadzonej w ramach geografii krytycznej*, *Przegląd Geograficzny*, 82, 2, s. 143–158.
- Brenner N., 2001, *The limits to scale? Methodological reflections on scalar structuration*, *Progress in Human Geography*, 25, 4, s. 591–614.
- Chojnicki Z., 1996, *Geografia społeczno-ekonomiczna wobec transformacji systemowej w Polsce*, *Przegląd Geograficzny*, 68, 1-2, s. 19–29.
- Cristal D., 1997, *English as Global Language*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Degórski M., 2004, *Geografia fizyczna a społeczno-ekonomiczna w badaniach środowiska geograficznego*, [w:] Z. Chojnicki (red.), *Geografia wobec problemów teraźniejszości i przyszłości*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 25–54.
- Drabek A., 2001, *Bibliometryczna analiza czasopism naukowych w dziedzinie nauk społecznych*, Uniwersytet Śląski, maszynopis
<http://www.sbc.org.pl/Content/6962/doktorat1923.pdf>.
- Ferguson R., 2003, *Publication practices in physical and human geography: a comment on Nigel Thrift's "The future of geography"*, *Geoforum*, 34, 1, s. 9–11.
- Foster J., Muellerleile Ch., Olds K., Peck J., 2007, *Circulating economic geographies: citation patterns and citation behaviour in economic geography, 1982–2006*, *Transactions of the Institute of British Geographers*, 32, 3, s. 295–312.
- Frączek R., 2004, *Naukometria: za i przeciw stosowaniu metod ilościowych w naukoznawstwie i polityce naukowej*, *Praktyka i Teoria Informatyki Naukowej*, 1, s. 46–47.
- Garcia-Ramon M.D., 2003, *Globalization and international geography: the question of languages and scholarly traditions*, *Progress in Human Geography*, 27, 1, s. 1–5.
- , 2004, *The spaces of critical geography: an introduction*, *Geoforum*, 35, 5, s. 523–524.
- Gutierrez J., Lopez-Nieva P., 2001, *An international journals of human geography really international?*, *Progress in Human Geography*, 25, 1, s. 53–69.
- Harris C.D., 2001, *English as international language in geography: development and limitations*, *Geographical Review*, 91, 4, s. 675–689.

- Jackson A., Harris R., Hepple L.W., Horae A.G., Johnston R.J., Jones K., Plummer P., 2006, *Geography's changing lexicon: measuring disciplinary change in Anglophone human geography through journal content analysis*, *Geoforum*, 37, s. 447–454.
- Johnston R., 2003, *Geography: a different sort of discipline?*, *Transactions of the Institute of British Geographers*, 28, 2, s. 133–141.
- Klincewicz W., 2007, *Mierniki naukometryczne w sterowaniu działalnością naukową i w rankingach placówek*, *Biuletyn KPZK PAN*, 235, Warszawa, s. 255–275.
- Marston S.A., 2000, *The social construction of scale*, *Progress in Human Geography*, 24, 2, s. 219–242.
- Martin R., Sunley P., 2003, *Deconstructing clusters: chaotic concept or policy panacea?*, *Journal of Economic Geography*, 3, 1, s. 5–35.
- Minca C., 2000, *Venetian geographical praxies*, *Environment and Planning D: Society and Space*, 18, 2, s. 285–289.
- Osiewalska A., 2008, *Mierniki oceny czasopism i naukowców*, *Biuletyn EBIB* <http://www.ebib.info/2008/99/a.php?osiewalska>.
- Racki G., 2003, *Polskie czasopisma geograficzne a międzynarodowy obieg informacji naukowej*, *Przegląd Geograficzny*, 75, 1, s. 101–119.
- Rodriguez-Pose A., 2006, *Is there an 'Anglo-American' domination in human geography? And, is it bad?*, *Environment and Planning A*, 38, 4, s. 603–610.
- Short J.R., Boniche A., Kim Y., Li Li P., 2001, *Cultural globalization, global English and geography journals*, *Professional Geographer*, 53, 1, s. 1–11.
- Simonsen K., 2004, *Differential spaces of critical geography*, *Geoforum*, 35, s. 525–528.
- Śleszyński P., 2009, *Pozycja polskich czasopism i serii geograficznych w świetle baz Google Scholar*, *Przegląd Geograficzny*, 81, 4, s. 551–578.
- Thirft N., 2002, *The future of geography*, *Geoforum*, 33, 3, s. 291–298.
- Yohe G., Schlesinger M., 2002, *The economic geography of the impacts of climate change*, *Journal of Economic Geography*, 2 (3).

[Wpłynęło: grudzień 2011; poprawiono: kwiecień 2012 r.]

JERZY BAŃSKI, MARIOLA FERENC

ANALYSIS OF INTERNATIONAL GEOGRAPHICAL JOURNALS WITH PARTICULAR EMPHASIS ON SOCIO-ECONOMIC GEOGRAPHY

In the structure of international geographical journals of the ISI Master Journal List there is a domination of journals of general or specialised socio-economic subject matter. The number of physical geography journals is lower, due to the fact that physical geographers publish their works in a broader collection of magazines of interdisciplinary and general science nature. The topics of articles in the six geographical journals analysed focus on current issues, with a predominance of studies in the field of climate change, trade and finance as well as social issues. It can be stated, that the subject matter raised in prestigious international journals reflect current trends in geographical research.

American and Australian authors apart from social issues, pay a lot of attention to political issues as well as ecology and environmental protection subject area. Authors

affiliating European institutions present similar interests. On the other hand, Asian authors' studies focus on urban and political issues.

International geographical journals are dominated by the Anglo-American geography. A large number of articles' authors and members of editorial boards of journals affiliate American and British institutions. This sometimes raises frustration of representatives from other countries. However, nothing seems that the phenomenon of "Anglocentrism" was to weaken. Comparison of the articles' structure by the affiliation of the authors in the 1990s. and the first decade of the 21th century, even proves a stable share of the British and American texts in the last decade. Perhaps, the solution to this rather adverse trend is the development of international online journals that are more open to authors from various countries.

The regional subject matter of articles in geographical journals mostly concerns the United States, Europe and Asia. American and British authors undertake a more regionally diverse issues. Whereas, the authors affiliating African and Asian research institutions are more focused on their native regions. The Asian issue is of a significant interest, what is associated with the increasing economic role of China and India.